Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

4.10.2018

KEHA/3401/2018

Eduskunnan hallintovaliokunta
HaV@eduskunta.fi

Viite: Eduskunnan hallintovaliokunnan lausuntopyyntö 27.9.2018

Satakunnan ELY-keskuksen lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2019 (HE 123/2018)

Hallintovaliokunta on pyytänyt Satakunnan ELY-keskukselta kirjallista asiantuntijalausuntoa valtion ensi vuoden talousarvioesityksestä 5.10. pidettävään kokoukseen. Asian laajuuden vuoksi Satakunnan ELY-keskus keskittyy lausunnossaan joihinkin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kannalta tärkeisiin yleisiin huomioihin ja momenttikohtiin.

Yleisiä huomioita

Siltasopimusmenettelyn laajentaminen

Hallitus laajentaa budjettiriihessä sovitulla tavalla Lounais-Suomen siltasopimusmallia myös muille työvoimapulasta eniten kärsiville alueille. Hallituksen tiedotteen mukaan siltasopimukset laaditaan tämän vuoden loppuun mennessä ja toteutetaan talousarviokehyksen puitteissa. Siltasopimusmallin laajentaminen koskee tiettävästi osaavan työvoiman saatavuusongelmista eniten kärsiviä alueita Pirkanmaata, Kainuuta ja Pohjois-Savoa. ELY-keskusten näkökulmasta on todettava, että rekrytointi- ja työvoiman saatavuusongelmat ovat voimakkaassa kasvussa koko Suomessa, ja siltasopimusmallimenettelyn ulottaminen kaikille ELY-keskusalueille olisi perusteltua.

Satakunnan ELY-keskuksella on erittäin myönteinen kokemus siltasopimusmenettelystä. Onnistumisen keskeiset elementit ovat olleet alueella tehty systemaattinen ja laajassa sidosryhmäyhteistyössä laadittu analyysi kasvun pullonkauloista, oikein mitoitetut kehittämistoimenpide-ehdotukset ja niihin saatu rahoitus. Satakuntaan ja Varsinais-Suomeen on prosessin yhteydessä voitu osoittaa mm. työ- ja elinkeinoministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön sekä liikenne- ja viestintäministeriön rahoitusta työvoiman saatavuuden, maakuntien saavutettavuuden, ammatillisen ja korkeakoulutuksen, T&K-alustojen, tilannekuvaa tukevien tietopalvelujen ja tunnettuuden edistämiseen. Jos siltasopimusmenettelyyn maakuntien kanssa ei varata erillistä rahoitusta, ja rahoitusta ohjataan vain talousarviokehyksen puitteissa, sopimusmenettelystä ei ole juurikaan hyötyä. Siltasopimusalueiden saama rahoitus ei saisi vähentää muiden alueiden rahoitusta, vaan menettelylle tulisi varata erillisrahoitusta. On ymmärrettävää, että eri hallinnonalojen rahoitustarpeiden arvioiminen etukäteen on vaikeaa, mutta rahoitusta tulisi sisällyttää ainakin lisätalousarvioihin.

Satakunnan osalta voimme todeta, että tarvetta ja perusteita jatkaa hyvin onnistunutta siltasopimusprosessia on myös tuleville vuosille.

SATAKUNNAN ELINKEINO-, LIIKENNE- JA YMPÄRISTÖKESKUS
0295 022 000
www.ely-keskus.fi
Y-tunnus 2296962-1
Kirjaamo
PL 266, 28101 Pori
kirjaamo.satakunta@ely-keskus.fi

Pk-yritysten kasvun ja kansainvälistymisen edistäminen sekä äkilliset rakennemuutokset

Talousarvioesityksen lisääntyvät määrärahat tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan (mom. 32.20.40) ovat yritysten kasvun ja innovaatiotoiminnan tukemisen kannalta erittäin tarpeellisia samoin kuin panostukset Business Finlandin toimintaan ja toimintamenoihin (mom. 32.20.06). ELY-keskukset haluavat kiinnittää huomiota siihen, että kansainvälistymällä kasvua hakevien yritysten määrän lisääminen ja saattaminen Team Finland -palvelujen piiriin edellyttää kansainvälistymispotentiaalia omaavien pk-yritysten tunnistamista ja yritysten kansainvälistymisvalmiuksien ja liiketoiminnan kehittämisen tukemista. ELY-keskusten asiantuntijat, mm. Team Finland kasvu- ja kansainvälistymiskoordinaattorit, ovat avainasemassa uusien, kasvua kansainvälistymällä hakevien yritysten tunnistamisessa ja ohjaamisessa mm. Business Finlandin ja Team Finland –verkoston palvelujen piiriin. Viimeisen viiden vuoden aikana ELY-keskusten palveluja on käyttänyt 67 000 yritystä. Vuonna 2017 ELY-keskuksilla oli noin 2300 kehittämisrahoitusasiakasta ja saman verran kehittämispalveluja käyttäneitä asiakkaita. Tähän työhön ei kuitenkaan talousarvioesityksessä ole osoitettu yhtään lisäresursseja. Yritysten kehittämishankkeiden tukemiseen on käytettävissä vain EU:n rakennerahastovaroja. Yritysten kehittämishankkeiden rahoittamiseen kansallisin varoin on suuri tarve etenkin Etelä- ja Länsi-Suomessa, jossa rakennerahastovarat ovat vähäiset.

Vaikka talouden ja työllisyyden kehitysnäkymät ovat yleisesti hyvät, valtion talousarviossa tulisi varata rahoitusta myös yllättäviin ja suuriin alueiden työllisyyteen vaikuttaviin murroksiin, jotta pystytään nopeasti toteuttamaan tilanteeseen sopivia työllisyys- ja elinkeinopoliittisia toimia. Satakunnassa tällainen ajankohtainen äkillinen murros on Venatorin Porissa toimivan pigmenttitehtaan sulkeminen.

TE-palvelujen digitalisaatio

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikan selvitysosassa todetaan, että sähköiset TE-palvelut uudistetaan ja toiminta digitalisoidaan kattavasti. Kaikille työmarkkinoiden toimijoille avoin digitaalinen työmarkkinatori otetaan käyttöön ja työnvälityksessä hyödynnetään automaatiota. Kasvupalvelu-uudistuksen osalta maakuntauudistuksen onnistumisen keskeinen edellytys on toimivat tietojärjestelmät (mm. työmarkkinatori ja asiakkuudenhallintajärjestelmät). Tämän hetkisillä rahoitusnäkymillä näitä järjestelmiä ei kyetä tekemään ja aikataulut tuntuvan venyvän jatkuvasti. ELY-keskukset haluavat painottaa, että talousarviossa tulee osoittaa riittävät taloudelliset resurssit em. digitalisaation toteuttamiseen. Se onko tähän talousarviossa varauduttu, ei käy esityksestä selvästi ilmi.

Muut huomiot

Itämeren ja sisävesien suojeluun käynnistettävä kolmevuotinen, 45 miljoonan euron ohjelmakokonaisuus, josta ensimmäiseen osaan osoitetaan 15 miljoonaa euroa vuodelle 2019, on ELY-keskusten näkökulmasta myönteinen ja tärkeä.

Hallituksen budjettiriihessä tekemät päätökset maatalouden ja viljelijöiden jaksamista koskevista tukitoimista suomalaisen ruuantuotannon turvaamiseksi ovat myös hyvin tärkeitä. Tämän vuotinen kuivuus ja edellisvuotinen sateisuus osoittivat sen, että ilmastonmuutokseen varautumiseen tulisi myös tutkimuksessa suunnata kasvavaa panostusta,

jotta löydettäisiin viljelyyn kasveja, jotka selviävät vaativissa oloissa. Myös riskienhallintaan liittyvään osaamiseen on suunnattava panoksia. Maatalouden kannattavuutta parantavista keinoista keskustelu erityisesti vähittäiskaupan roolista ja mahdollisuudesta osallistua alkutuottajan osan parantamiseen olisi hyvin toivottavaa.

Haluamme lopuksi tuoda esiin myös huolen alueiden saavutettavuudesta työvoiman liikkuvuuden, työmarkkina-alueiden laajenemisen ja elinkeinoelämän uudistumiskyvyn yhtenä kulmakivenä, jota perustienpidon rahoituksen tason heikkeneminen sekä pääteiden uudistamisinvestointitason mataluus eivät tue.

Momenttitasolla Satakunnan ELY-keskus haluaa kiinnittää huomiota erityisesti seuraaviin talousarvioesityksen kohtiin:

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten toimintamenot, mom. 32.01.02

ELY-keskusten toimintamenoihin kohdistetaan talousarvioesityksen mukaan 3,763 miljoonan euron pysyvät säästöt ja 1,8 miljoonan euron kertaluonteinen leikkaus vuonna 2019. Vaikka momentti hieman kasvaa viime vuoteen verrattuna, näennäinen kasvu johtuu lisäysten ja vähennysten yhteisvaikutuksesta, ja pitää sisällään em. merkittävät leikkaukset. ELY-keskusten henkilöstö on v. 2015 päättyneiden yt-neuvottelujen ja sitä seuranneen laskevan toimintamenokehyksen seurauksena vähentynyt merkittävästi jo usean vuoden ajan. Korvausrekrytointeja eläkkeelle jääneiden tai irtisanoutuneiden tilalle ei ole voitu tehdä riittävässä määrin. Eläköityminen ja muu poistuma on kohdistunut sattumanvaraisesti eri ELY-keskuksiin. Avaintehtävät on kuitenkin ollut pakko hoitaa ja korvausrekrytoinnit tehdä. Talousarvioesitykseen sisältyvät pysyvät leikkaukset merkitsevät ELY-keskuksille noin 48 henkilötyövuoden lisävähennystä nykytilanteeseen nähden vuonna 2019. ELY-keskukset ovat ensi vuonna tilanteessa, jossa valtion talousarvioesityksessä esitetyt varat eivät osassa keskuksia riitä kattamaan toiminnan välttämättömiä menoja.

ELY-keskuksille myönnettäviin toimintamenoihin sisältyy v. 2019 0,5 miljoonan euron suuruinen korvamerkitty erä maatalouden valvontoihin. Maatalouden valvontojen suorittaminen määräaikojen puitteissa, joka on viljelijöille maksettavien tukien maksamisen edellytys, ei edellä kuvatun ELY-keskusten voimavaratilanteen johdosta onnistu ilman määräaikaisia henkilöstöresursseja. Maatalouden valvontoihin osoitettava 0,5 miljoonaa euroa on tarpeeseen nähden täysin riittämätön. Esim. Satakunnan ELY-keskuksessa tarvitaan kausityövoimaa noin 2 henkilötyövuotta vastaavasti ja osoitettava määräraha kattaa vain noin kolmasosan kausityövoiman palkkauksesta syntyvistä kustannuksista. Tilanne on samankaltainen kaikissa ELY-keskuksissa. Esim. vuonna 2017 toimintamenoihin sisältyi 1 miljoonan suuruinen erä liittyen maatalouden valvontoihin. Mavi saattaa joutua korottamaan peltovalvontaprosenttia viidestä prosentista viiteen ja puoleen prosenttiin ympäristökorvausten seuraamusten vuoksi. Tämä aiheuttaa ELY-keskuksissa useiden henkilötyövuosien lisätyön. Ellei maatalouden valvontoihin voida osoittaa ELY-keskuksille lisää toimintamenoja, valvontojen suorittaminen ja sitä kautta viljelijätukien maksatus aikataulussa vaarantuvat. Ottaen huomioon maatilojen heikon kannattavuuden ja viljelijöiden ahdingon mm. kuluneen kesän kuivuuden aiheuttamat satotappiot, tilavalvonnat eivät saa viivästyä ja maatilojen valvontoihin tulee osoittaa ELY-keskuksille riittävät resurssit.

Maakuntauudistuksen toimeenpanon viivästyminen vuoden 2021 alkuun asti merkitsee siitä, että ELY-keskusten toiminnan ja palvelukyvyn tulee säilyä nykyisellä hyvällä tasolla vielä seuraavat kaksi vuotta ja toimintaa on kyettävä myös kehittämään. Maakuntauudistuksen viivästyminen aiheuttaa toisaalla lisääntyvän määrärahatarpeen uudistuksen valtakunnallisessa ja alueellisessa valmistelussa. Tämä tarve ei kuitenkaan saa vaarantaa ELY-keskusten palvelukykyä, eikä kohdistua ELY-keskusten entuudestaan liian niukkoihin toimintamenoihin. ELY-keskukset esittävät, että keskusten toimintamenoihin kohdistettuja pysyviä säästöjä pienennetään tai että vähintään toimintamenoihin kohdistettu kertaluonteinen säästö, 1,8 miljoonaa euroa perutaan.

Työ- ja elinkeinotoimistojen toimintamenot, mom. 32.30.01

TE-toimistojen toimintamenoihin sisältyy aktiivimallin toimeenpanoon 10,3 miljoonan pysyväisluonteinen lisäys, jota on pidettävänä erittäin myönteisenä ja tervetulleena, sillä aktiivimallin toimeenpano on lisännyt merkittävästi TE-toimistojen tehtäviä. Määrärahojen henkilöstövaikutus on noin 200 henkilötyövuotta. Määräaikaishaastattelujen tekemiseen on vielä vuoden 2019 talousarviossa 10 miljoonan määräraha, joka myös on erittäin tarpeellinen. Nämä resurssit tulisi turvata myös vuonna 2020.

TE-toimistoille talousarvioesityksessä osoitetut henkilöresurssit ovat TE-toimistojen palvelukyvyn kannalta hyvin tärkeitä, mutta kuten ELY-keskukset myös TE-toimistot ovat pitkälti joutuneet pidättäytymään korvausrekrytoinneista, ja määräaikaisen työvoiman määrä on voimakkaassa kasvussa. Tämä ei valtiohallinnon pitkäjänteisen henkilöstöpolitiikan ja organisaation palvelu- ja suorituskyvyn kannalta ei ole ongelmatonta. Esim. Satakunnan TE-toimistossa määräaikaisen henkilöstön osuus TE-toimiston koko henkilöstöstä on ollut alkuvuonna 11 %, mutta osuus on nopeassa ja voimakkaassa kasvussa johtuen pääosin em. erillisrahoitusperusteista. Ensi vuonna määräaikaisten osuus tulee olemaan näillä tiedoin lähellä 30 % henkilöstöstä. Määräaikaisuuksien lisääntyminen kuormittaa voimakkaasti organisaatiota, koska asiantuntijatehtäviin perehdyttäminen kestää suhteellisen pitkään. Perehdyttämiseen osallistuvat esimiesten lisäksi kokeneet vakituiset virkailijat. Vakituisluonteisten tehtävien määräaikaiset nimitykset ovat ongelmallisia, vaikka perusteena olisikin tulossa oleva maakunta- ja kasvupalvelu-uudistus.

Oman lisänsä TE-toimistojen henkilöstön kuormitukseen tuovat vuonna 2019 käynnistyvät kasvupalvelupilotit. Niissä otetaan jo ennen maakuntauudistusta käyttöön työvoima- ja yrityspalvelujen uusia toimintamalleja, joissa yksityisten palveluntuottajien toimivaltuuksien ja kokonaisvastuun vahvistamisen myötä tavoitellaan uusia palveluinnovaatioita ja vahvempaa vaikuttavuutta. Kasvupalvelupilottien onnistuminen edellyttää TE-toimistojen henkilöstöltä merkittävää työpanosta mm. pilottien markkinointiin, työnhakijoiden ohjaukseen pilotteihin ja palveluntuottajien kanssa tehtävään yhteistyöhön, etenkin jos julkisten työvoima- ja yrityspalvelujen väliaikaista järjestämistä koskeva hallituksen esitys viivästyy.

Alueellisten innovaatioiden ja kokeilujen käynnistäminen, mom 32.50.40

Kärkihankerahoituksen päättymisen johdosta momentin valtuus vähenee 10 miljoonalla eurolla. Positiivista on se, että momentilla on varattu 3 miljoonan euron määräraha seutukaupunkien osaavan työvoiman saatavuutta tukeviin hankkeisiin. Alueiden elinkeino- ja innovaatiopolitiikan aktivointiin aiempina vuosina käytetyllä 10 miljoonan euron kehittämis- ja investointihankkeiden rahoituksella on saavutettu hyviä tuloksia ja generoitu

laajempia kehittämiskokonaisuuksia. Rahoituksen jatkaminen olisi perusteltua myös muiden kuin seutukaupunkien osalta.

Yritysten kehittämishankkeiden tukeminen, mom. 32.50.42

Momentilla ei ole lainkaan myöntämisvaltuutta. Määrärahaa saa käyttää vain aiemmin myönnettyjen kehittämisavustusten maksamiseen. Kansainvälistymällä kasvua hakevien yritysten määrän lisääminen ja saattaminen mm. Team Finland -palvelujen piiriin edellyttää kansainvälistymispotentiaalia omaavien ja usein myös erilaisissa murrosvaiheissa olevien pk-yritysten liiketoimintaosaamisen ja markkinointivalmiuksien kehittämiseen sekä yritystoiminnan uudistamiseen ja digitalisaation hyödyntämiseen liittyvien kehittämishankkeiden tukemista. Työpaikkamenetyksistä kärsivillä äkillisen rakennemuutoksen alueilla kansallisia määrärahoja tarvitaan taloudellista kasvua ja uusia työpaikkoja luoviin pk-yritysten kehittämisavustuksiin rakennemuutostilanteissa. Momentille tulisi osoittaa valtion talousarvioesityksessä vähintään 10 miljoonan euron myöntämisvaltuus.

Maatalouden aloittamis- ja investointiavustukset, mom. 30.10.40

Maatalouden investointitukia on haettu ELY-keskuksilta erittäin vilkkaasti viime vuosina. Osa tuen kohteena olevien investointien avustuksista myönnetään EU-osarahoitteisena ja osa kokonaan kansallisena tukena. Etenkin EU-osarahoitteinen rahoitus on viime vuosina ja etenkin kuluvana vuonna ollut tarpeisiin nähden riittämätöntä. Siitä, milloin avustus myönnetään EU-osarahoitteisena ja milloin kansallisena, säädetään valtioneuvoston asetuksella. EU-osarahoitteisen rahoituksen vähäisyyttä on jossain määrin kyetty kompensoimaan ELY-alueiden välisin siirroin ja siirtämällä osa tuettavista kohteista kansallisin varoin rahoitettavaksi. Jotta kaikki rahoituskriteerit täyttävät, maatalouden kilpailukykyä parantavat investoinnit voidaan rahoittaa, tulee maatalouden kansallisiin investointiavustuksiin varata riittävät määrärahat valtion talousarviossa.

Ylijohtaja

Marja Karvonen

JAKELU Eduskunnan hallintovaliokunta

TIEDOKSI Satakunnan ELY-keskus, kirjaamo
Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset
Satakuntaliitto